

Explanation of the Happy City from the Perspective of the Citizens of Ardabil City

Esmail Jahani Dolatabad *

Associate Professor of History and Sociology,
University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

Chnour Mohammadi

Ph.D. student, Department of Geography and
Urban Planning, University of Mohaghegh
Ardabili, Ardabil, Iran.

Abstract

A happy city can be expressed in the necessity of creating a feeling of happiness in the urban space. So one of the current basic problems of cities is the emptying of the spirit of life in urban spaces. Therefore, providing vitality and happiness is one of the main concerns of urban management. Accordingly, in the present study, we have tried to explain the indicators of a happy city from the perspective of the citizens of Ardabil. The statistical population of the study is citizens over 15 years old in Ardabil in 1400. The sample size was determined based on Cochran's formula of 385 people and the sample was selected using stratified sampling method. Also, documentary method and library studies have been used to formulate theoretical foundations and views and the technique of a researcher-made questionnaire related to shad city has been used to collect data. Data analysis was performed using SPSS software and CODAS method. Results show that the status of the three socio-cultural indicators, urban landscape, physical-ecological (environmental) indicators is average from the point of view of the citizens, but the status of the economic-livelihood index is not favorable and it is below the average level from the citizens' point of view also. The results of CODAS model indicate that different regions of Ardabil do not have the same indicators of a happy city and from this perspective, there are obvious differences between regions. These differences are such that region two with a score of 0.0063 of the total, region one with a score of 0.0061 in the second rank, region three with a score of -0.0017 in the third rank, region four with a score of -0.0044 in the fourth rank and finally region five with a score of -0.0064 is in the last rank.

Keywords: Happiness, Happy City, Ardabil City

* Corresponding Author: sml.jahani@gmail.com

How to Cite: Jahani Dolatabad, E; Mohammadi, C. (2023). Explain the happy city From the perspective of the citizens of Ardabil city , *Journal of Social Development and Welfare Planning*, 15(54), 317-348.

تبیین شهر شاد از منظر شهروندان شهر اردبیل

اسماعیل جهانی دولت‌آباد* دانشیار تاریخ و جامعه‌شناسی دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

چنور محمدی دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

چکیده

شهر شاد در ضرورت ایجاد احساس شادی در فضای شهری می‌توان بیان نمود. به طوری که از مشکلات اساسی کنونی شهرها، خالی شدن روح زندگی در فضاهای شهری است؛ لذا تأمین نشاط و شادی یکی از دغدغه‌های اصلی مدیریت شهری است، بر همین اساس، در مطالعه حاضر سعی کرده‌ایم به تبیین شاخص‌های شهر شاد از دیدگاه شهروندان شهر اردبیل بپردازیم. جامعه آماری مطالعه شهروندان بالای ۱۵ سال شهر اردبیل در سال ۱۴۰۰ می‌باشد، حجم نمونه با استناد به فرمول کوکران ۳۸۵ نفر تعیین شده و انتخاب نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای انجام شده است. همچنین، از روش اسنادی و مطالعات کتابخانه‌ای جهت تدوین مبانی و دیدگاه‌های نظری و از تکنیک پرسشنامه محقق ساخت مربوط به شهر شاد جهت گردآوری داده‌ها بهره گرفته شده است. تجزیه و اطلاعات نیز با استفاده از نرم‌افزار SPSS و روش کوداس صورت گرفته است. نتایج نشان می‌دهد؛ وضعیت سه شاخص اجتماعی- فرهنگی، منظر شهری، کالبدی- اکولوژیکی (زیست‌محیطی) از نظر شهروندان در حد متوسط می‌باشد اما وضعیت شاخص اقتصادی- معیشتی مطلوب نیست و از منظر شهروندان پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد. همچنین نتایج حاصل از مدل کوداس نیز حاکی از آن است که مناطق مختلف شهر اردبیل به یکسان از شاخص‌های شهر شاد برخوردار نیستند و از این منظر تفاوت‌هایی بین مناطق مشهود است. این تفاوت‌ها به این صورت است که منطقه دو با کسب امتیاز ۰/۰۰۶۳ از مجموع شاخص‌های موردبررسی در رتبه اول، منطقه یک با امتیاز ۰/۰۰۶۱ در رتبه دوم، منطقه سه با امتیاز ۰/۰۰۱۷- در رتبه سوم، منطقه چهار با امتیاز ۰/۰۰۴۴- در رتبه چهارم و نهایتاً منطقه پنج با امتیاز ۰/۰۰۶۴- در رتبه آخر جای گرفته است.

واژه‌های کلیدی: شادی، شهر شاد، شهر اردبیل

* نویسنده مسئول. sml.jahani@gmail.com

مقدمه

انقلاب صنعتی و پیشرفت تکنولوژی ناشی از آن، به تغییرات بطنی و نامحسوس جمعیت سرعت بخشیده و افزایش جمعیت شهرها و برهم خوردن تعادل‌های اجتماعی و محیطی را موجب گردیده است (حکمت نیا و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۳۶)، این روند شهرنشینی باعث افزایش جمعیت شهرهایی می‌شود که از قبل دارای منابع محدود بوده‌اند و کاربری اراضی، جمعیت، سطح مصرف و همچنین منابع و محیط‌زیست، تحت فشار و چالش‌های شدیدی قرار گرفته است (Yañez Soria et al, 2019: 2)، به طوری که از مشکلات اساسی کنونی شهرها، خالی شدن روح زندگی در فضاهای شهری است؛ لذا تأمین نشاط و شادی یکی از دغدغه‌های اصلی مدیریت شهری است (شهبازی و همکاران، ۱۳۹۹: ۸۴).

یکی از عواملی که نسبت به چند دهه گذشته بیشترین تأثیر در نشاط و شادی شهرها و شهروندان دارد، عوامل کالبدی (فضاهای شهری) هستند. به سبب رشد سریع جمعیت و وسعت شهرها و نیز ترافیک، آلودگی بصری، در دسترس نبودن خدمات، نبود فضاهای عمومی مناسب برای تفریح، عدم ارتباطات اجتماعی، نبود پیاده‌رو مناسب و در کل نبود فضاهای جاذب جمعیت و فضاهای شهری عملکرد واقعی (شهر شاد) خود را از دست داده‌اند. به صورتی که ضعف سرزندگی و احساس شادی در مکان‌ها و فضاهای شهری به عنوان یکی از چالش‌های اساسی برنامه‌ریزان و طراحان شهری معاصر ایران تلقی می‌شود (اورکی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۱-۲۰)، همان‌طور که نظرسنجی‌ها در بین کشورهای جهان نشان می‌دهد که وضعیت شادی در ایران رو به افول است (حکمت نیا و همکاران، ۱۴۰۰، ۲۳۷).

بر اساس نظرسنجی مؤسسه گالوپ (۲۰۱۳) مردم ایران، دومین مردم غمگین در دنیا هستند. همچنین، انجمن روان‌شناسی ایران، میزان افسردگی در سال ۱۳۹۰، ۱۲ درصد، در سال ۱۳۹۳، ۲۱ درصد گزارش دادند بر اساس این آمارها گویی شادی پدیده‌ای است که با گذر زمان در ایران کمرنگ‌تر می‌شود و این بیانگر نیازمند توجه به بحث نشاط و شادی اجتماعی است (اورکی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۱-۲۰).

احساس شادی و نشاط یکی از مهم‌ترین خواسته‌های فطری و نیازهای روانی انسان به حساب می‌آید و از آنجایی که تأثیرات فراوان بر سلامت و رفاه جامعه از دیرباز ذهن افراد را به خود مشغول کرده است، لذا امروزه بسیاری از کشورها در تلاش برای ایجاد جامعه‌ای سالم و با نشاط هستند. زیرا به نظر می‌رسد احساس شادی از یک طرف افراد را برای زندگی بهتر و بهره‌وری بیشتر آماده می‌کند و از سوی دیگر به دلیل ماهیت مسری بودن، وابستگی فرد را به محیط وسیع‌تر گسترش می‌دهد. بنابراین تا زمانی که شهروندان احساس خرسندی کنند، همواره علاقه‌مند به خدمت به شهر و جامعه هستند (افشانی، ۱۳۹۲: ۳-۲).

در علم شهرسازی فراهم کردن فضایی که احساسات و عواطف مثبت را تقویت کند و امکان بروز احساسات و عواطف منفی را به حداقل برساند، ضروری است بر این اساس، یکی از وظایف اساسی نهادهای اجتماعی و عمومی چون شهرداری و شورای شهر و به‌طور کلی نظام مدیریت شهری تلاش برای ایجاد فضایی شاد برای شهروندان در جامعه است (فرهمنندی مهربانی، ۱۳۹۷: ۶).

با توجه به اینکه یکی از نیازهای انسان شاد زیستن است و اهمیت شادی، نشاط و سرزنده بودن در زندگی بشر که باعث انسان‌ها سالم، سرحال و کم استرس و... می‌شود. این پژوهش به بررسی شاخص‌های شهر شاد در شهر اردبیل می‌پردازد و هدف اصلی پژوهش تبیین شاخص‌های شهر شاد از دیدگاه شهروندان در شهر اردبیل با استفاده از روش کوداس می‌باشد.

مبانی نظری پژوهش

شادی در فرهنگ لغت آزاد به معنای شادابی و نشاط می‌باشد. شادی در لغت‌نامه دهخدا به معنای خوشحالی، انبساط، شادی، سرور، شادمانی می‌باشد. این واژه در زبان فارسی دارای مترادف‌هایی چون نشاط، ابتهاج، فرح، بهجت، سرور، خرمی، نشاط، شادمانی است (موسی زاده، ۱۳۹۶: ۳۱).

جان لاک فیلسوف بزرگ لیبرال، معیار خوب و بد و ارزش و ضد ارزش را لذت و شادی می‌داند. شادی، میل برانگیز است و سعادت، چیزی جز حداکثر لذت نیست و آزادی، همان حاکمیت امیال ماست. لذت، هر چه بیشتر، ممکن‌تر و در دسترس‌تر باشد، قابل تعقیب‌تر است. جرمی بنتام در مکتب اصالت فایده (Utilitarianism)، خیر و سعادت افراد را در افزایش ثروت و کالاهای مادی می‌داند. او در عبارت معروف خود می‌گوید: «اولاً در برابر هر بخشی از ثروت در جامعه، بخشی از شادی و سعادت تکوین می‌یابد؛ ثانیاً از دو فردی که ثروت نامساوی دارند، آن‌که ثروت بیشتر دارد، شادتر است». بنابراین، افزایش ثروت، موجب افزایش شادی فرد و جامعه می‌شود. از نظر بنتام، تنها فلسفه وجود دولت این است که امکان تحقق حداکثر سعادت و شادی را برای حداکثر مردم فراهم سازد. از دیدگاه وی، بر طبق اصول اصالت فایده، نخست باید شادی و سعادت شخصی و سپس شادی و سعادت دیگران و پس از آن بیشترین شادی برای بیشترین عده و سرانجام بالاترین حد ممکن شادی و سعادت جست‌وجو شوند (محمدی، ۱۳۸۵: ۲۸).

هابز بیان کرد که شادی در پیگیری موفقیت و شهوات انسانی ما نهفته است (رحیمی نژاد و رحیمی جعفری، ۱۳۸۵: ۸۴). هابز برای توصیف وضع بشر می‌کوشد وضع طبیعی را با شاخص‌های مادی و بازاری توضیح دهد. به نظر هابز اساس زندگی انسان، کسب سعادت و رسیدن به شادی است. اما شادی مورد بحث بسیار انعطاف‌پذیر و منوط به رضایتی است که انسان از خودش در مقایسه با دیگران پیدا می‌کند. بدین‌سان دو مفهوم «قدرت» و «ارزش» در وضع طبیعی معنی‌دار می‌شود. انسان برای شادکامی خود می‌باید به ابزارهایی دست یابد که بتواند قدرت او را افزایش دهد. اما این قدرت وابسته به ارزشی است که او برای دیگران به‌جا گذاشته است (شریعت، ۱۳۸۲: ۷۲).

از سال ۲۰۰۰ به بعد در نگاه سازمان ملل، برای تعیین سطح توسعه‌یافتگی کشورها، متغیرهای نشاط اجتماعی، امید به آینده و خشنودی و رضایتمندی اجتماعی در میان شهروندان نیز به‌عنوان یکی از شاخص‌های کلیدی وارد محاسبات شده‌اند. بدین معنی که اگر مردم یک جامعه، احساس نشاط و خشنودی و رضایتمندی نکنند، نمی‌توان آن جامعه را توسعه‌یافته (خصوصاً در حوزه توسعه اجتماعی) قلمداد نمود (نباتی مقدم، ۱۳۹۲: ۷).

رویکردهای مطرح در رابطه با شادی عبارت‌اند از: زیست‌شناختی (جان لاک، جرمی بنتام، زاک^۱)، روانشناختی (وینهوون، آیزنک، وینره جولیان راتر، وارث^۲) و جامعه‌شناختی (هالر و هادگر، هیو، دورکیم، مازلو^۳) در رویکرد اول، شادی به‌واسطه اندام و محرک‌های انسانی است. در رویکرد دوم، شادی منتج از تولید تفکر انسان و بازتاب ادراک و آگاهی از تمایز بین واقعیت‌های زندگی و ایده‌آل‌های فرهنگی - اجتماعی است و در رویکرد آخر، شادی امری است که در بستر اجتماع ایجاد می‌شود و در همان بستر نیز از بین می‌رود (موسی زاده و محمدی، ۱۳۹۷: ۵).

شهر شاد در ضرورت ایجاد احساس شادی در فضای شهری می‌توان بیان نمود. شادی در هر جامعه‌ای بر توسعه اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی تأثیر می‌گذارد (Li & Lu, 2009: 3). بازخوانی رویکرد شهر شاد که در سال ۲۰۱۳ توسط مونتگومری ارائه شده است. این رویکرد در ارتباط با علم روانشناسی محیطی است و از سال ۱۹۷۰ با مطالعات استنلی میلگرام و با مقاله تجربه زندگی در شهرها از مطالعات روانشناسی اجتماعی منتج شد (حاتمی، ۱۳۹۹: ۱۲۸). این رویکرد سابقه نسبتاً نو در شهرسازی دارد و توجه اصلی آن به موضوع زندگی اجتماعی است. اقدامات پنالوسا شهردار بوگاتا، از جمله نخستین اقدامات قابل‌بحث در افزایش شادی در شهر بوده است.

این اقدامات در شرایطی اتفاق افتاد که آمار خودکشی افزایش یافته بود. در سال ۲۰۰۷ شهردار اصرار داشت که شرایط را تغییر بدهد، وی در وعده‌های انتخاباتی خود شادی در شهر را به مردم وعده داد. در نهایت وی تبدیل به یکی از چهره‌های شاخص در سراسر جهان در جنبش (شهر شاد) شد که به دنبال تغییر ساختار و روح شهرها بود (Montgomery, 2013: 3). به‌طور کلی این رویکرد در پی افزایش هر آنچه خوب است و حذف یا کاهش هر آنچه منفی است، گام برمی‌دارد: اما شهر شاد از ایجاد آزادی، فضاهای عمومی غنی، افزایش اوقات فراغت و ایجاد خیابان‌های امن به وجود می‌آید (حاتمی، ۱۳۹۹: ۱۲۸).

-
1. John Locke, Jeremy Bentham, Paul J. Zak
  2. Vennhoven, Evsenck, Winner, Julian Rotter, Wart
  3. Haller & Hadler, David Hume, Emile Durkheim, Abraham Maslow

مرور ادبیات نظری شهر شاد نمایانگر آن است که تجربه‌های توسعه، ساماندهی، بازآفرینی فضاهای شهری و همچنین برنامه‌های ویژه مدیریت شهری، نقش مهمی در شکل‌گیری این رویکرد داشته‌اند به گونه‌ای که اساساً فلسفه شکل‌گیری کتاب «شهر شاد» مونته‌گمری، دیدار با انریکه پنالوسا شهردار شهر بوگوتا و تحلیل اقدامات انجام‌شده توسط وی در ارتقا کیفیت فضاهای شهری بوده است (Montgomery, 2013). ورود به عصر عدم قطعیت و درگیر شدن جامعه بشری با موضوعات درهم‌تنیده و پیچیده در شهرها باعث سلب یا کاهش میزان شادی شده و زندگی آمیخته با استرس، افسردگی، ناراحتی و مسائل روحی و روانی شده است، درک این مهم و عواقب آن باعث چاره‌اندیشی و اهتمام به موضوع تحقق شهر شاد شده است (حکمت نیا و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۳۹).

مطالعات پیشین

امروزه توجه به مسائل روانی در شهرها اهمیت زیادی پیدا کرده است. تا قبل از دوران مدرن آشفتنگی کمتری در سطح شهرها وجود داشت و علت آن را می‌توان پیاده‌مدار بودن شهرها دانست، دوران مدرن نیز خود پاسخی در برابر شرایط بهداشتی دوران گذشته است که این امر نشان‌دهنده این است که بشر دائم به دنبال حل مشکلاتی است که در سطح شهر برایش به وجود می‌آید، بنابراین مشکلاتی که در دوران مدرن به وجود آمد توجه محققان و شهرسازان را برای رفع آن مشکلات جلب کرد. رقابت به وجود آمده در سطح کشورهای مختلف باعث شد که محققان به دنبال عینی کردن مفهوم شادی باشند و بتوانند آن را در سطح کشور خود بسنجند تا با دیگر کشورها رقابت کنند، بنابراین این رویکرد رویه‌ای جهانی به خود گرفت. اگرچه سنت طولانی درباره شادی و شادکامی وجود دارد، اما تنها در دوره اخیر است که این موضوع مورد پژوهش‌های علمی قرار گرفته است. اولین مطالعات در طول دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ انجام گرفت. رشته روان‌شناسی شهری که در سال‌های دهه ۱۹۷۰ با مطالعات میلگرام از روان‌شناسی اجتماعی سر برآورد، بهترین و مناسب‌ترین رویکرد برای فعالیت در این زمینه است. در مطالعات شهری، شادی به یک

مفهوم کلیدی تبدیل شده و ادبیات شادی روی نقش مکان، جوامع محلی و پیوستگی اجتماعی و حس تعلق حساب جدی باز می کند (سحر و مرتضایی، ۱۴۰۰: ۲). به چند نمونه از تحقیقاتی که در این زمینه صورت گرفته اشاره می شود:

پیشینه خارجی

گاندلاچ و کرینر^۱ (۲۰۰۴) به مقایسه نشاط اجتماعی در نه کشور اروپایی پرداختند. یافته های پژوهش نشان می دهد که نشاط اجتماعی در سطح فردی و خرد تحت تأثیر حوزه های ارتباطی و روابط پایدار و محکم قرار دارد. در سطح کلان نشان می دهد که شرایط و محیط های اجتماعی که تقویت کننده روابط و سرمایه اجتماعی هستند بر میزان نشاط اجتماعی در کشورهای مختلف تأثیر گذارند.

لیدن و همکاران^۲ (۲۰۱۱) به درک پیگیری شادی در ده شهر بزرگ پرداختند. نتایج نشان دهند آن است جستجوی خوشبختی به عنوان یک هدف اصلی سیاسی در اندیشه سیاسی غرب، سابقه طولانی دارد. در کنار شاخص های سنتی اقتصادی، سیاست گذاران به طور فزاینده ای به فکر رفاه ذهنی یک جامعه به عنوان معیاری برای موفقیت آن هستند. درک ماهیت خوشبختی و پرسیدن اینکه برای بهبود آن چه می توان انجام داد مهم است طراحی و شرایط شهرها با خوشبختی ساکنان ۱۰ منطقه شهری ارتباط دارد. شهرهایی که دسترسی راحت به وسایل حمل و نقل عمومی راحت و امکانات فرهنگی و تفریحی را فراهم می کنند باعث خوشبختی می شوند. شهرهایی که مقرون به صرفه هستند و به عنوان مکان های خوبی برای تربیت فرزندان به کار می روند، ساکنان خوشبخت تری نیز دارند.

براوو^۳ (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان پیگیری شادی در شهر اروپای معاصر به این نتیجه رسید که شهر نشانه پیگیری شادی عمومی است، هدف دستیابی به شادی ساکنین

-
1. Gundelach & Kreiner
  2. Leyden et al
  3. Bravo

بود. معماران به یک رویکرد جدید نیاز دارند که بتواند مسائل طراحی شهری را با رفتار عادی انسان‌ها در داخل شهر ترکیب کند. در گذشته، معماران و برنامه‌ریزان شهری نقش مهمی داشتند و هدف آن‌ها این بود که با تغییر شرایط زندگی به شادی برسند کرکل و همکاران^۱ (۲۰۱۶) به بررسی تأثیر کاربری‌های زمین شهری بر شادی شهروندان شهرهای آلمانی پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نشان داد که دسترسی به فضاهای سبز شهری، مانند باغ‌ها و پارک‌ها، به‌طور مثبت و نزدیکی به مناطق متروک به‌طور منفی با رضایت از زندگی در ارتباط است.

جین^۲ (۲۰۱۹) به مفهوم شهر شاد: شهرهای هوشمند آینده پرداخت ویژگی‌های اساسی یک شهر شاد شامل پیوند عاطفی، زیرساخت‌های عمومی، حمل‌ونقل عمومی، کتابخانه‌های عمومی، پیاده‌روی برای عابران، شهر بدون آلودگی، امنیت زنان و کودکان، امکانات رشد فکری و تفریح و محیط کلی نشاط دانست و بیان می‌کند که شهر شاد بهترین شهر برای فردا است و بنابراین باید ارتقا یابد.

پیشینه داخلی

فرهمنندی مهربانی (۱۳۹۷) به ارزیابی میزان تحقق‌پذیری شاخص‌های شهر شاد در شهر ارومیه پرداخت. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، میانگین احساس شادی بر مبنای روش وینهوون در بین شهروندان شهر ارومیه ۵/۶۵ از ده بوده است. با توجه به رتبه کسب‌شده هر یک از مناطق توسط مدل تاپسیس، منطقه ۵ با ۰/۸۳۶۴ امتیاز نسبت به نواحی دیگر شهر دارای بالاترین رتبه و مناطق ۱ و ۴ با ۰/۷۲۲۹ و ۰/۶۳۰۸ امتیاز در رتبه‌های دوم و سوم قرار می‌گیرند و منطقه ۳ با ۰/۳۰۲۱ امتیاز رتبه چهارم است. در نهایت منطقه ۲ با ۰/۰۷۷۱ امتیاز رتبه پنجم است.

---

1. Krekel et al
2. Jain

زارع تکروک (۱۳۹۸) به ارزیابی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر افزایش سرزندگی در محلات شهری به‌منظور ارائه راهبردهای برنامه‌ریزی برای شهر شاد در منطقه یک و دوازده مشهد پرداخت. بر اساس یافته‌های پژوهش سرزندگی منطقه دوازده با امتیاز ۰/۱۸۴۴ و منطقه یک با امتیاز ۰/۸۱۵۶ بوده، که بیانگر سرزندگی بیشتر در منطقه یک است. زنگی‌آبادی و میرزایی (۱۳۹۹) به تبیین عوامل مؤثر بر دستیابی به شهر شاد در کلان‌شهر شیراز پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد، میانگین شادی در شهر شیراز کمی بالاتر از حد متوسط (۳/۱) است. میانگین متغیرهای اثرگذار بر شادی شامل زیست‌محیطی و اجتماعی در حد متوسط ۳/۰۶ و ۳/۰۲ و متغیرهای اقتصادی، کالبدی و مدیریتی پایین‌تر از حد متوسط بودند.

شهبازی و همکاران (۱۳۹۹) به ارزیابی و تحلیل مؤلفه‌های شهر شاد در شهرهای دارای سابقه مصیبت عظیم در شهر بم پرداختند. نتایج نشان می‌دهد ۶۷ درصد نمونه‌ها احساس شادی و سرزندگی‌شان، کم تا بسیار کم است. مضافاً، که ۸۵ درصد همین افراد از وضعیت مؤلفه‌های شهر شاد یعنی فضای سبز، امکانات ورزشی، امکانات اوقات فراغت و محیط زندگی ناراضی‌اند. میانگین رضایت شهروندان از مؤلفه‌های شهرشاد، برای شاخص‌های فضای سبز ۲/۶؛ اوقات فراغت ۲/۸؛ امکانات ورزشی ۲/۵ و محیط زندگی، ۲/۶، پایین‌تر از متوسط (۳) می‌باشد.

نوریان و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی ابعاد و راهبردهای شهرشاد در محله‌های مشهد مطالعه موردی: محله طبرسی و محله فارغ‌التحصیلان پرداختند، بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل، تنها بعد کالبدی در محله فارغ‌التحصیلان (۳/۲۲) در بین ابعاد شادی شرایط نسبتاً مطلوبی دارد و در سایر ابعاد، هر دو محله شرایط نامطلوبی دارند.

رضا علی (۱۴۰۰) به بررسی عوامل اثرگذار در ایجاد شهر شاد در همدان پرداخت. نتایج نشان می‌دهد، مؤلفه‌های اجتماعی-اقتصادی و زیست‌محیطی بیشترین تأثیر را بر میزان شادی ساکنان شهر همدان دارند. اورکی و همکاران ۱۴۰۱، به تأثیر ارتقای مؤلفه‌های شهر شاد در توسعه گردشگری شهر یزد پرداختند. با توجه به تحلیل مصاحبه‌ها،

می‌توان ادعا کرد که هم‌زمان دو گرایش مکمل وجود دارد: از یک طرف، شرایط و ویژگی‌های مقصد باعث توسعه گردشگری می‌شود، از طرف دیگر، توسعه گردشگری با شادی ارتباط مستقیم دارد که آن نیز به بستر و محیط وابسته است. بنابراین، می‌توان ادعا کرد که چرخ‌های بین آن‌ها وجود دارد؟ از جمله تفاوت و نوآوری‌های این پژوهش نسبت به سایر پژوهش‌ها؛ از جدیدترین مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیاره یعنی مدل کوداس استفاده شده و اینکه تا حالا پژوهشی درباره شهر شاد در شهر اردبیل که مناطق را مقایسه کند صورت نگرفته است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت کاربردی و از نظر روش یک پژوهش توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری مطالعه ساکنان بالای ۱۵ سال شهر اردبیل می‌باشد و برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده که ۳۸۵ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای انتخاب نمونه در مناطق نیز از روش طبقه‌بندی استفاده شده است. در جدول شماره ۱ توزیع نمونه به تفکیک مناطق نمایش داده شده است. همچنین، از روش اسنادی و مطالعات کتابخانه‌ای جهت تدوین مبانی و دیدگاه‌ها نظری و از تکنیک پرسشنامه محقق ساخته جهت گردآوری داده‌های مربوط به شهر شاد استفاده شده است، که شامل شاخص‌های: (اقتصادی- معیشتی، کالبدی- اکولوژیکی (زیست‌محیطی)، اجتماعی- فرهنگی، منظر شهری) می‌باشد که با مطالعه از منابع مختلف گردآوری شده‌اند و پرسشنامه با روش تصادفی ساده تکمیل گردیده است.

با توجه به اینکه شیوه طراحی سؤالات بر اساس طیف لیکرت پنج گزینه‌ای می‌باشد باید به مقیاس کمی تبدیل شوند. گزینه خیلی زیاد با نمره پنج، گزینه زیاد با نمره چهار، گزینه متوسط با نمره سه، گزینه کم با نمره دو و گزینه خیلی کم با نمره یک، نمره گذاری شده‌اند. روایی آزمون میزان مهارت اندازه‌گیری یک ویژگی است که برای اندازه‌گیری آن ویژگی طراحی شده است (کیانی فیض‌آبادی، ۱۳۹۵: ۵۰).

جهت تعیین روایی، پرسشنامه در اختیار اساتید و تعدادی از صاحب نظران قرار گرفت و با دریافت نظرات آنان، اصلاحاتی در پرسشنامه صورت گرفت و نهایتاً روایی پرسشنامه تأیید گردید. مفهوم پایایی به میزان دستیابی ابزارهای اندازه گیری به نتایج یکسان در شرایط یکسان می پردازد (کیانی فیض آبادی، ۱۳۹۵: ۵۱). یکی از روش های سنجش قابل اعتماد پرسشنامه استفاده از ضریب آلفای کرونباخ است میزان پایایی با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۹ بدست آمده است. برای تجزیه و اطلاعات از نرم افزار SPSS (فراوانی، درصد فراوانی، میانگین و...) و روش CODAS استفاده شده است.

جدول ۱- حجم نمونه در مناطق شهر اردبیل

مناطق	حجم نمونه
منطقه یک	۸۳
منطقه دو	۸۰
منطقه سه	۷۳
منطقه چهار	۷۶
منطقه پنج	۷۳
کل	۳۸۵

منبع: محاسبات نویسندگان

محدوده مورد مطالعه پژوهش

بررسی روند شهرنشینی شهر اردبیل نشان می دهد جمعیت شهرنشین طی سال های اخیر افزایش چشمگیری داشته است. علاوه بر این، رشد فیزیکی شهر اردبیل بسیار سریع تر از رشد جمعیت و نیازهای واقعی شهر بوده و شهر را دچار گسترش افقی بی رویه ای ساخته است. نتایج رشد جمعیتی در شهر اردبیل بیانگر آن است که این شهر، نسبت به سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵ رشد جمعیتی هشت برابری را داشته است (جمعیت سال ۱۳۳۵ شهر اردبیل برابر با ۶۵، ۷۶۲ نفر) این در حالی است که این شهر نسبت به دوره ابتدایی سرشماری سال ۱۳۳۵

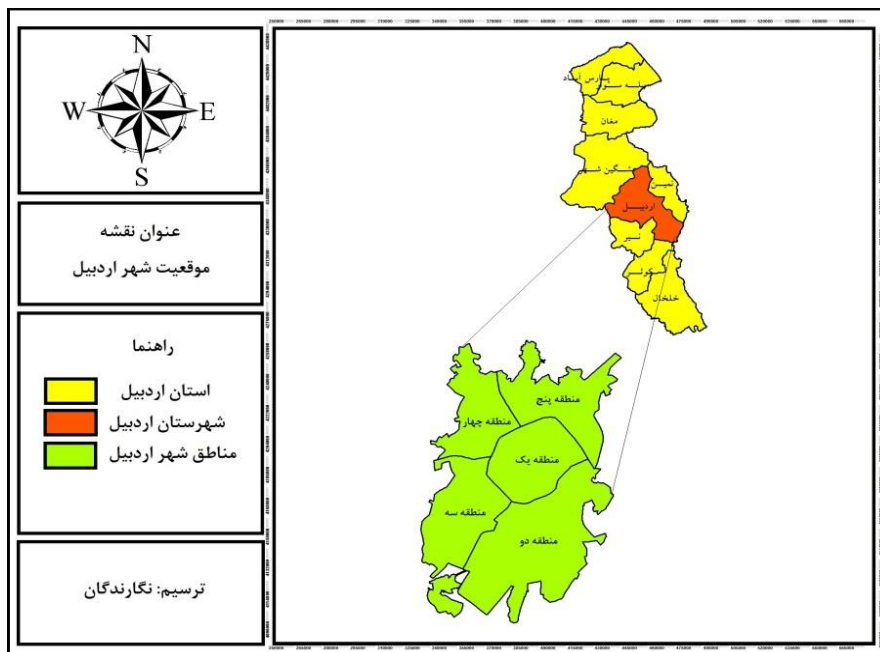
(وسعت سال ۱۳۳۵ کمتر از ۸۰۰ هکتار) رشد فیزیکی ۶/۹ برابری را داشته است که عمده پیشروی‌ها به سمت دشت‌های نسبتاً هموار جنوبی به لحاظ ساخت مجتمع‌های صنعتی و کارگاهی بوده است (کنعان پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۶۴۳).

شهر اردبیل در موقعیت ریاضی ۳۸ درجه و ۱۵ دقیقه عرض جغرافیایی و ۳۸ درجه و ۱۷ دقیقه طول جغرافیایی واقع شده است و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۳۴۵ متر در میان کوه‌های تالش و سبلان قرار دارد. دارای زمستان سرد و تابستان‌های معتدل است. جمعیت آن با توجه به نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ خورشیدی بالغ بر ۵۲۹۳۷۴ نفر بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). بر اساس تقسیمات کالبدی، شهر اردبیل دارای ۵ منطقه و ۱۵ ناحیه شهری و ۵۱ محله شهری می‌باشد است (شکل شماره ۱). در جدول شماره ۲ جمعیت هر یک از این مناطق نمایش داده شده است.

جدول ۲- ویژگی محلات منطقه چهار شهر اردبیل

جمعیت	مناطق پنج‌گانه
۱۱۳۴۷۶	منطقه یک
۱۱۰۵۸۹	منطقه دو
۱۰۰۵۰۴	منطقه سه
۱۰۳۸۱۲	منطقه چهار
۱۰۰۹۹۳	منطقه پنج
۵۲۹۳۷۴	کل

مأخذ: استانداری اردبیل

شکل ۱- موقعیت شهر اردبیل (ترسیم: نگارندگان)

تکنیک تصمیم‌گیری چند معیاره ارزیابی مبتنی بر فاصله ترکیبی (CODAS)^۱ تکنیک کوداس به معنی ارزیابی مبتنی بر فاصله ترکیبی می‌باشد. این تکنیک اولین بار توسط مهدی کشاورز قرابایی و همکاران در سال ۲۰۱۶ ارائه شد، یکی از روش‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه^۲ است که هدف آن رتبه‌بندی گزینه‌ها بر اساس تعدادی معیار است. روش کوداس مطلوبیت گزینه‌ها را بر اساس دو روش تعیین می‌کند. اولین روش محاسبه فاصله اقلیدسی گزینه‌ها از ایده‌آل منفی و دومین روش محاسبه فاصله تاکسی^۳ گزینه‌ها از ایده‌آل منفی است (دنیائی و همکاران، ۱۳۹۹: ۸). در حالت کلی اگر فرض شود که m معیار و n گزینه داشته باشیم، گام‌های این روش به صورت زیر می‌باشد:

1. Combinative Distance-based Assessment
2. MADM
3. Taxicab distance

۱. اولین گام در این روش تشکیل ماتریس تصمیم است. حالت کلی ماتریس تصمیم به صورت زیر می‌باشد:

$$x = [x_{IJ}]_{n \times m} = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1m} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2m} \\ \vdots & \vdots & & \vdots \\ x_{n1} & x_{n2} & & x_{nm} \end{bmatrix}$$

۲. دومین گام نرمال‌سازی ماتریس تصمیم می‌باشد. نرمال‌سازی با استفاده از روابط زیر انجام می‌شود. اگر معیار جنبه مثبت (سود) داشته باشد از رابطه اول و اگر جنبه منفی (هزینه) داشته باشد از رابطه دوم استفاده می‌شود:

$$n_{ij} = \begin{cases} \frac{x_{ij}}{\max_i x_{ij}} & \text{if } j \in N_b \\ \frac{\min_i x_{ij}}{x_{ij}} & \text{if } j \in N_c \end{cases}$$

۳. سومین گام روش کوداس تشکیل ماتریس نرمال وزن‌دار است. یعنی باید وزن معیارها را در ماتریس نرمال ضرب کرد.

۴. در این گام باید فواصل اقلیدسی^۱ و تاکسی^۲ از ایده‌آل منفی را محاسبه نمود. این فواصل از روابط زیر بدست می‌آیند. در این روابط ns_j ایده‌آل منفی معیارها است.

$$E_i = \sqrt{\sum_{j=1}^m (r_{ij} - ns_j)^2}$$

$$T_i = \sum_{j=1}^m |r_{ij} - ns_j|$$

۵. در این گام باید ماتریس ارزیابی نسبی را با استفاده از رابطه زیر ایجاد کنیم. که در این رابطه، Ψ نشان‌دهنده یک تابع آستانه برای تشخیصی برابری فاصله اقلیدسی دو گزینه است.

$$h_{ik} = (E_i - E_k) + (\psi(E_i - E_k) \times (T_i - T_k))$$

۶. در این گام با جمع مقادیر h_{ik} گزینه‌ها، می‌توان آن‌ها را رتبه‌بندی نمود. هر چه مقدار H_i بزرگ‌تر باشد گزینه رتبه بهتری دارد.

---

1. Euclidean distance
2. Taxicab distances

سیمای شهر اردبیل از منظر شاخص‌های شهر شاد
در این بخش یافته‌های پژوهش به تفکیک شاخص‌های چهارگانه ارائه شده است:

- شاخص منظر شهری

جدول شماره ۳ وضعیت شاخص منظر شهری را در شهر اردبیل نشان می‌دهد: گوی میزان سرزنده بودن شهر بیشترین میزان میانگین را دارد: یعنی شهروندان، بیشتر از مقدار متوسط ۳ شهر را سرزنده می‌دانند و وضعیت تنوع و استفاده از رنگ‌های طبیعی و شاد در محیط‌ها و فضاهای شهر کمترین میزان میانگین و کمتر از مقدار متوسط از نظر شهروندان می‌باشد.

جدول ۳- وضعیت شاخص منظر شهری

میانگین کل	میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	گویه‌ها
۳	۳/۰۶	۶/۲	۲۱/۴	۴۲/۳	۲۰/۰	۱۰/۱	میزان زیبایی شهر
	۳	۶/۵	۱۹/۱	۴۴/۷	۲۶/۸	۲/۹	استفاده از المان‌های شادی بخش
	۳/۱۴	۴/۹	۱۶/۴	۵۰/۱	۱۶/۹	۱۱/۷	میزان سرزنده بودن شهر
	۳/۱۱	۹/۹	۱۸/۷	۳۶/۹	۲۰/۰	۱۴/۵	میزان رضایت از کیفیت و تعداد مبلمان شهری (صندلی، آب‌نماها و ...)
	۲/۰۹	۱۰/۱	۱۷/۹	۳۸/۷	۱۹/۰	۱۴/۳	تنوع و استفاده از رنگ‌های طبیعی و شاد در محیط‌ها و فضاهای شهر
	۲/۸۲	۹/۴	۲۱/۰	۵۰/۴	۱۶/۶	۲/۶	وجود ساخت‌وساز همگون و متناسب از نظر رنگ، مصالح و شکل
	۲/۸۵	۹/۶	۲۲/۳	۴۷/۰	۱۵/۱	۶/۰	چشم‌انداز مناسب (در محل کار، تحصیل، خانه و...)
	۳/۰۲	۹/۰	۱۸/۲	۴۴/۲	۱۸/۷	۹/۹	معماری و طراحی مناسب شهر (شبکه معابر، خیابان و کوچه‌ها و...)
	۲/۹۶	۸/۱	۲۴/۲	۴۰/۳	۱۸/۶	۸/۸	میزان وجود آلودگی بصری (قرار دادن سطوح زباله‌های روباز و...)

منبع: یافته‌های پژوهش

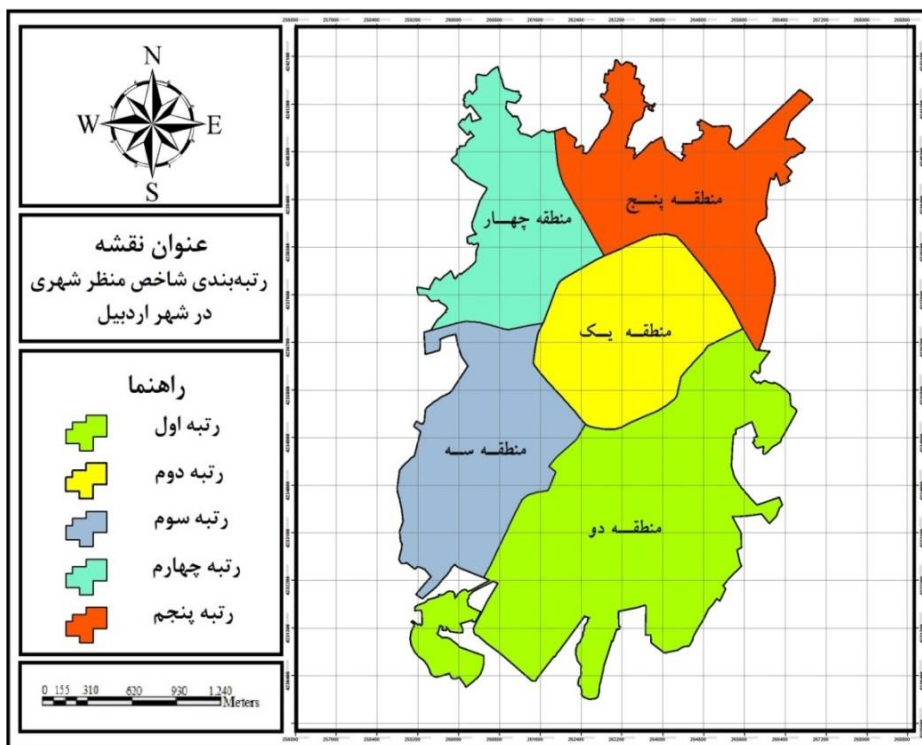
در روش کوداس، گزینه‌ای که بیشترین فاصله را از عوامل منفی داشته باشد، بهترین گزینه است. این تکنیک نیز همانند سایر تکنیک‌های هم‌خانواده خود هدفش رتبه‌بندی گزینه‌ها پژوهش بر اساس تعداد معیار است. ارزش نهایی هر منطقه در مدل کوداس برابر با مقادیر H است که هر چه مقدار H هر منطقه بیشتر باشد، نشان‌دهنده وضعیت بهتر و مطلوب‌تر آن منطقه است.

در شاخص منظر شهری نتایج بیانگر این است: مناطق؛ دو با مقدار ۰/۰۵۷، یک با مقدار ۰/۰۴۲، سه با مقدار ۰/۰۰۵، به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم و در وضعیت متوسط از لحاظ شاخص منظر شهری قرار گرفته‌اند و مناطق؛ چهار با مقدار ۰/۰۱۵- و پنج با مقدار ۰/۰۹۰- به ترتیب در رتبه چهارم و پنجم و در وضعیت ضعیف قرار گرفته‌اند (جدول شماره ۴ و شکل شماره ۲).

جدول ۴- محاسبه امتیاز نهایی شاخص منظر شهری در مناطق شهر اردبیل

مناطق	h_{ik}	رتبه	وضعیت
منطقه یک	۰/۰۴۲	۲	متوسط
منطقه دو	۰/۰۵۷	۱	متوسط
منطقه سه	۰/۰۰۵	۳	متوسط
منطقه چهار	-۰/۰۱۵	۴	ضعیف
منطقه پنج	-۰/۰۹۰	۵	ضعیف

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۲- رتبه‌بندی مناطق شهر اردبیل در شاخص منظر شهری با روش CODAS

منبع: یافته‌های پژوهش

- شاخص اجتماعی - فرهنگی

با توجه به نتایج جدول شماره ۵ گویه میزان وقت گذاشتن برای اطرافیان بیشترین میزان میانگین را در شاخص اجتماعی - فرهنگی دارد، بیشتر از مقدار متوسط از آن را مطلوب می‌دانند و وجود مکان‌هایی برای برگزاری مراسم‌های فرهنگ کمترین میزان میانگین را نسبت به گویه‌های دیگر دارد؛ البته در شاخص اجتماعی - فرهنگی میانگین هم گویه‌ها بالاتر از مقدار متوسط از نظر شهروندان می‌باشد.

جدول ۵- وضعیت شاخص اجتماعی - فرهنگی

میانگین کل	میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	گویه‌ها
۳/۲۶	۳/۴۳	۷/۳	۹/۶	۳۴/۳	۳۰/۶	۱۸/۲	میزان مشارکت در فعالیت‌های شهروندی
	۳/۰۷	۵/۵	۱۹/۰	۴۸/۸	۱۶/۶	۱۰/۱	وجود مکان‌هایی برای برگزاری مراسم‌های فرهنگ
	۳/۲۹	۳/۴	۱۱/۷	۴۹/۶	۲۳/۶	۱۱/۷	میزان راحتی پیداروی در شب
	۳/۴۲	۵	۱۰/۱	۳۵/۳	۳۶/۴	۱۳/۲	میزان رضایت از سلامتی جسمی
	۳/۴۹	۵/۷	۲۰/۰	۲۴/۴	۱۹/۳	۳۰/۶	میزان وقت گذاشتن برای اطرافیان
	۳/۱۰	۶/۸	۱۴/۵	۵۰/۶	۲۰/۰	۸/۶	در طول روز ساعات زیادی را با همسایه‌ها و دوستانم به بحث و گفتگو می‌پردازم
	۳/۱۸	۳/۹	۲۲/۱	۳۷/۹	۲۴/۲	۱۱/۹	کودکان با امنیت در فضاهای شهر و محیط زندگی بازی می‌کنند
	۳/۱۱	۱۰/۱	۱۶/۴	۳۹/۵	۲۰/۵	۱۳/۵	میزان برگزاری تئاترها خیابانی، فعالیت‌های هنری و جشن‌ها

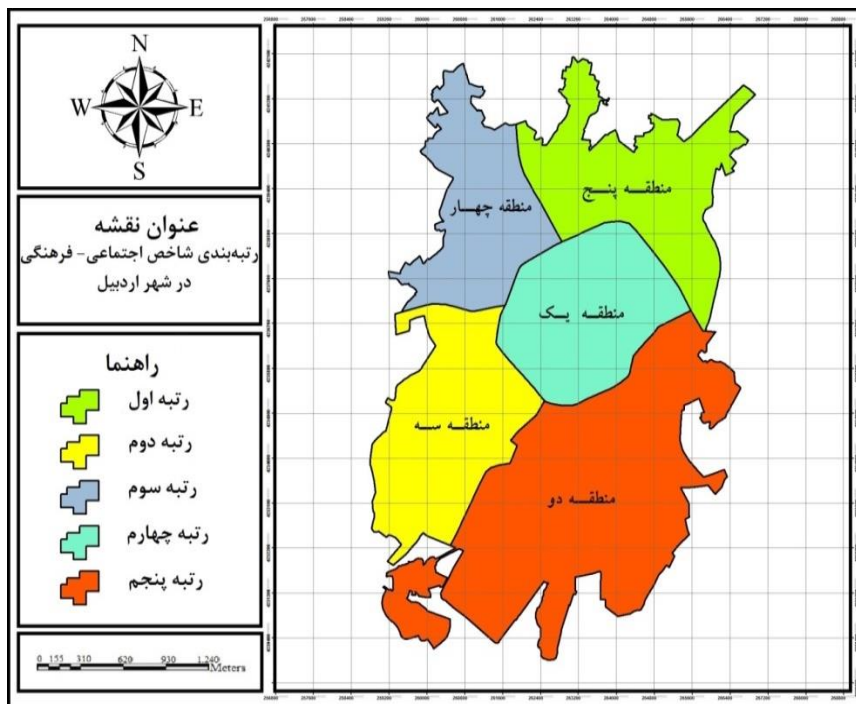
منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج مقادیر h_{ik} در شاخص اجتماعی - فرهنگی نشان داد: مناطق پنج با مقدار ۰/۰۲۳، سه با مقدار ۰/۰۰۶، چهار با مقدار ۰/۰۰۴، به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم و در وضعیت متوسط قرار گرفته‌اند و مناطق یک با مقدار ۰/۰۰۳ - در رتبه چهارم و نهایتاً دو با مقدار ۰/۰۲۹ - در رتبه آخر و در وضعیت ضعیف قرار گرفته‌اند (جدول شماره ۶ و شکل شماره ۳).

جدول ۶- محاسبه امتیاز نهایی شاخص اجتماعی - فرهنگی در مناطق شهر اردبیل

وضعیت	رتبه	h_{ik}	مناطق
ضعیف	۴	-۰/۰۰۳	منطقه یک
ضعیف	۵	-۰/۰۲۹	منطقه دو
متوسط	۲	۰/۰۰۶	منطقه سه
متوسط	۳	۰/۰۰۴	منطقه چهار
متوسط	۱	۰/۰۲۳	منطقه پنج

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۳- رتبه‌بندی مناطق شهر اردبیل در شاخص اجتماعی- فرهنگی با روش CODAS
منبع: یافته‌های پژوهش

- شاخص کالبدی- اکولوژیکی (زیست‌محیطی)

وضعیت شاخص کالبدی- اکولوژیکی (زیست‌محیطی) در جدول شماره ۷ نشان می‌دهد که گوی آب‌وهوا مناسب بیشترین میزان میانگین را دارد: بیشتر از مقدار متوسط شهروندان آب‌وهوای شهر اردبیل را مناسب می‌دانند و وجود داشتن امکانات ورزشی کافی کمترین میزان میانگین را دارد و وضعیت آن از نظر شهروندان پایین‌تر از مقدار متوسط می‌باشد.

جدول ۷- وضعیت شاخص کالبدی- اکولوژیکی (زیست محیطی)

میانگین کل	میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	گویه‌ها
۳/۱۹	۳/۰۶	۸/۱	۲۰/۳	۳۸/۷	۲۳/۹	۹	وجود فضای عمومی و سبز مناسب
	۲/۹۰	۱۳/۲	۲۱/۳	۳۷/۹	۱۷/۷	۹/۹	وجود فضاهای دوچرخه محور
	۳/۰۷	۱۰/۴	۱۷/۹	۳۴/۳	۲۷/۰	۹/۴	وجود داشتن مسیرهای پیاده‌روی
	۳/۰۶	۸/۱	۲۴/۷	۳۲/۲	۲۳/۱	۱۱/۹	رضایت از نور و روشنایی، پارک‌ها، خیابان‌ها و دیگر مکان‌های عمومی شهر
	۳/۱۶	۴/۹	۱۸/۴	۴۱/۳	۲۶/۰	۹/۴	دسترسی آسان به امکانات و فضاهای شهری (خدمات شهری، حمل‌ونقل عمومی و...)
	۲/۸۹	۱۱/۴	۲۴/۷	۳۷/۴	۱۶/۶	۹/۹	وجود داشتن امکانات ورزشی کافی
	۳/۰۹	۶/۸	۱۸/۲	۴۶/۸	۱۶/۴	۱۱/۸	وجود کافه‌ها و رستوران‌ها در محیط‌ها و فضاهای رویاز
	۴/۰۵	۱/۸	۴/۴	۱۶/۹	۴۰/۸	۳۶/۱	آب‌وهوا مناسب
	۳/۶۳	۲/۹	۵/۷	۳۱/۹	۴۴/۹	۱۴/۶	محیط‌زیست شهری خوب
	۳/۲۷	۵/۵	۹/۵	۴۶/۸	۲۹/۱	۹/۱	رضایت از نحو جمع‌آوری زباله
۳/۰۱	۴/۷	۱۰/۹	۶۸/۱	۱۱/۶	۴/۷	تنوع درختان موجود در سطح شهر	

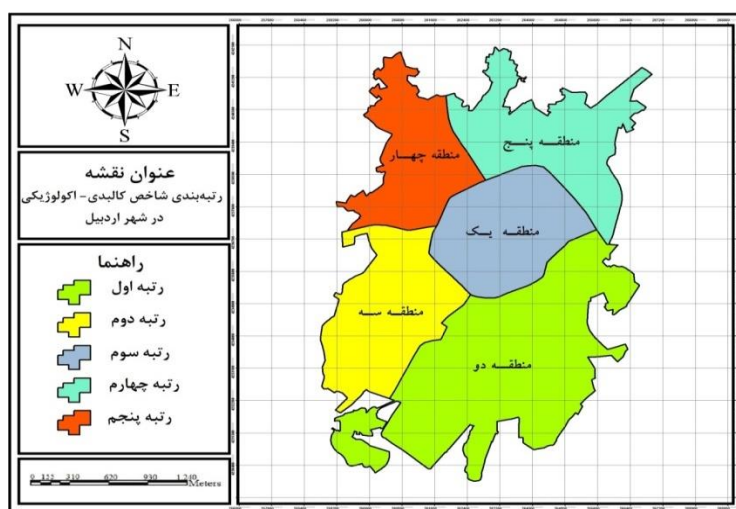
منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج مقادیر h_{ik} در شاخص کالبدی- اکولوژیکی (زیست محیطی) نشان می‌دهد که مناطق؛ دو با مقدار ۰/۰۳۵ در رتبه اول، سه با مقدار ۰/۰۰۰ در رتبه دوم و دارای وضعیت متوسط از لحاظ شاخص کالبدی- اکولوژیکی (زیست محیطی) هستند و مناطق؛ یک با مقدار ۰/۰۰۲-، پنج با مقدار ۰/۰۱۶- و نهایتاً چهار با مقدار ۰/۰۱۷- به ترتیب در رتبه‌های سوم تا پنجم قرار دارند و دارای وضعیت ضعیف از لحاظ شاخص کالبدی- اکولوژیکی (زیست محیطی) هستند (جدول شماره ۸ و شکل شماره ۴).

جدول ۸- محاسبه امتیاز نهایی شاخص کالبدی- اکولوژیکی (زیست محیطی) در مناطق شهر اردبیل

مناطق	h_{jk}	رتبه	وضعیت
منطقه یک	-۰/۰۰۲	۳	ضعیف
منطقه دو	۰/۰۳۵	۱	متوسط
منطقه سه	۰/۰۰۰	۲	متوسط
منطقه چهار	-۰/۰۱۷	۵	ضعیف
منطقه پنج	-۰/۰۱۶	۴	ضعیف

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۴- رتبه‌بندی مناطق شهر اردبیل در شاخص کالبدی- اکولوژیکی (زیست محیطی) با روش CODAS

منبع: یافته‌های پژوهش

- شاخص اقتصادی- معیشتی

وضعیت شاخص اقتصادی- معیشتی در جدول شماره ۹ نشان می‌دهد: گوی رضایت از دارایی بیشترین میزان میانگین را نسبت به گویه‌های دیگر دارد و رضایت از درآمد کمترین میزان میانگین را دارد. البته میانگین تمامی مؤلفه‌های مربوط به شاخص اقتصادی- معیشتی پایین‌تر از مقدار متوسط از نظر شهروندان می‌باشد و نشان‌دهنده این است از نظر شهروندان وضعیت مطلوبی ندارد.

جدول ۹- وضعیت شاخص اقتصادی - معیشتی

گوپه‌ها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میانگین	میانگین کل
موفقیت‌های شغلی	۳/۹	۱۱/۲	۴۹/۱	۲۶/۰	۹/۸	۲/۷۳	۲/۶۵
رضایت از آینده شغلی	۵/۷	۱۲/۷	۴۱/۶	۲۶/۸	۱۳/۲	۲/۷۱	
رضایت از درآمد	۳/۱	۹/۱	۳۵/۸	۳۰/۱۰	۲۱	۲/۴۲	
رضایت از دارایی	۷/۸	۱۴/۰	۳۹/۲	۲۳/۶	۱۵/۴	۲/۷۵	

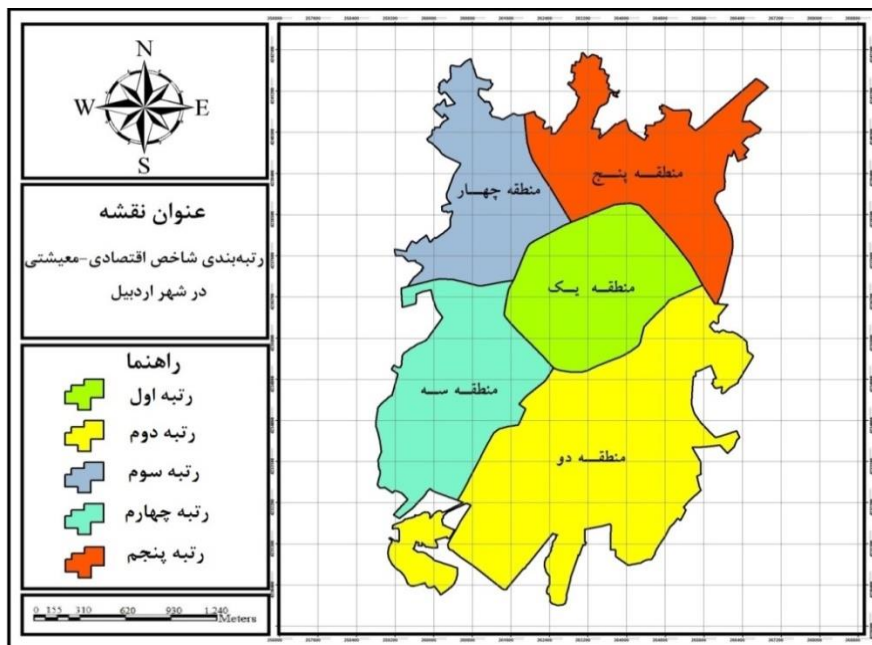
منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج مقادیر h_{ik} در شاخص اقتصادی - معیشتی نشان داد که مناطق؛ یک با مقدار ۰/۰۶۷، دو با مقدار ۰/۰۴۴، چهار با مقدار ۰/۰۰۸، به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم و دارای وضعیت متوسط از لحاظ شاخص اقتصادی - معیشتی هستند و منطقه سه با ۰/۰۲۴ - در رتبه چهارم و نهایتاً منطقه پنج با ۰/۰۹۵ - در رتبه آخر و دارای وضعیت ضعیف هستند (جدول شماره ۱۰ و شکل شماره ۵).

جدول ۱۰- محاسبه امتیاز نهایی شاخص اقتصادی - معیشتی در مناطق شهر اردبیل

مناطق	h_{ik}	رتبه	وضعیت
منطقه یک	۰/۰۶۷	۱	متوسط
منطقه دو	۰/۰۴۴	۲	متوسط
منطقه سه	-۰/۰۲۴	۴	ضعیف
منطقه چهار	۰/۰۰۸	۳	متوسط
منطقه پنج	-۰/۰۹۵	۵	ضعیف

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۵- رتبه‌بندی مناطق شهر اردبیل در اقتصادی- معیشتی با روش CODAS

منبع: یافته‌های پژوهش

- کل شاخص‌ها

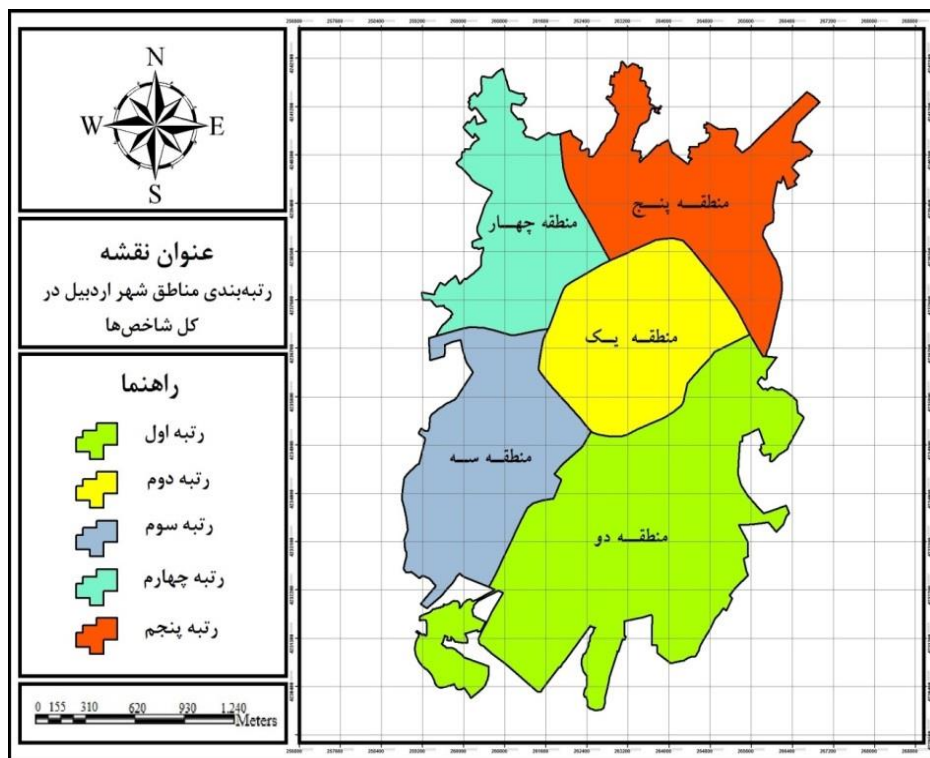
وضعیت شاخص‌های شهر شاد در شهر اردبیل از منظر شهروندان به شرح زیر می‌باشد: وضعیت شاخص‌های منظر شهری، کالبدی- اکولوژیکی (زیست‌محیطی) و کالبدی- اکولوژیکی (زیست‌محیطی) در حد متوسط می‌باشد. اما در شاخص اقتصادی- معیشتی وضعیت از دید شهروندان در حد ضعیف و پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد. نتایج مقادیر n_{ik} نشان در کل شاخص‌ها نشان داد که مناطق؛ دو با مقدار ۰/۰۰۶۳ و یک با مقدار ۰/۰۰۶۱، در رتبه‌های اول و دوم و دارای وضعیت متوسط از دیدگاه شهروندان می‌باشند و مناطق؛ سه با مقدار ۰/۰۰۱۷- در رتبه سوم، چهار با مقدار ۰/۰۰۴۴- در رتبه چهارم و نهایتاً منطقه پنج با ۰/۰۰۶۴- در رتبه آخر و دارای وضعیت ضعیف از دیدگاه شهروندان می‌باشند (جدول شماره ۱۱ و شکل شماره ۶).

جدول ۱۱- محاسبه امتیاز نهایی کل شاخص‌ها در مناطق شهر اردبیل

مناطق	h_{ik}	رتبه	وضعیت
منطقه یک	۰/۰۰۶۱	۲	متوسط
منطقه دو	۰/۰۰۶۳	۱	متوسط
منطقه سه	-۰/۰۰۱۷	۳	ضعیف
منطقه چهار	-۰/۰۰۴۴	۴	ضعیف
منطقه پنج	-۰/۰۰۶۴	۵	ضعیف

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۶- رتبه‌بندی مناطق شهر اردبیل در کل شاخص‌ها با روش CODAS

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری

تأمین نشاط و شادی یکی از دغدغه‌های اصلی مدیریت شهری است. شهر شاد از ایجاد آزادی، فضاهای عمومی غنی، افزایش اوقات فراغت و ایجاد خیابان‌های امن به وجود می‌آید. با توجه به اینکه یکی از نیازهای انسان شاد زیستن است و اهمیت شادی و نشاط سرزنده بودن در زندگی بشر این پژوهش به بررسی شاخص‌های شهر شاد در شهر اردبیل می‌پردازد. هدف اصلی پژوهش تبیین شاخص‌های شهر شاد از دیدگاه شهروندان در شهر اردبیل می‌باشد. در پژوهش حاضر از روش اسنادی و مطالعات کتابخانه‌ای جهت تدوین مبانی و دیدگاه‌ها نظری و از تکنیک پرسشنامه محقق ساخته جهت گردآوری داده‌های مربوط به شهر شاد استفاده شده است و برای تحلیل آن از نرم‌افزار SPSS و روش کوداس استفاده شده است.

وضعیت سه شاخص اجتماعی- فرهنگی، منظر شهری، کالبدی- اکولوژیکی (زیست‌محیطی) از نظر شهروندان در حد متوسط می‌باشد و نشان‌دهنده این است تا رسیدن به شهری ایده‌آل از لحاظ شاد بودن فاصله دارد، اما وضعیت شاخص اقتصادی- معیشتی مطلوب نیست، بیشتر شهروندان از وضعیت درآمد، پس‌انداز، دارایی و... ناراضی هستند و وضعیت این شاخص از منظر شهروندان پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد. با توجه به نتایج از دلایلی که باعث شده وضعیت شاخص از منظر شهروندان در حد مطلوب و یا ایده‌آل نباشد؛ عواملی مانند (کمبود فضاها جهت حضور و تعاملات مردم با یکدیگر، عدم وجود امکانات ورزشی کافی، عدم وجود فضاهای دوچرخه محور به‌اندازه کافی، عدم تنوع و استفاده از رنگ‌های طبیعی و شاد در محیط‌ها و فضاهای شهر، نداشتن شغل مناسب، نداشتن پس‌انداز کافی و...) مسائلی از این قبیل باعث کاهش سرزندگی و شورونشاط در شهروندان شده است.

یکی از شاخص‌هایی که دارای بیشترین میزان تأثیر در شهر شاد است شاخص‌های کالبدی و منظر شهری است. همانند توجه به مبلمان شهری (نیمکت و سکو، سایبان، سطل زباله، بیلوردها تبلیغاتی، باجه تلفن، چراغ روشنایی، چراغ راهنمایی و رانندگی، وسایل

بازی کودکان. مجسمه‌ها، علائم راهنمایی، تندیس، گلدان‌ها، بناهای عمومی، فواره و آب‌نما و.. که شهروندان از بعضی از آن‌ها استفاده می‌کنند و در کل آرامش و آسایش و راحتی، زیبایی، جذابیت و سرزنده بودن را به شهروندان القا می‌کنند. آب‌وهوا و محیط‌زیست مناسب‌شهر اردبیل (محیط‌زیست مناسب و سالم و بدون وجود آلودگی صوتی و بصری باعث می‌شود تا شهروندان احساس شادی بیشتر کنند، وجود بناهای تاریخی، جاذبه‌های گردشگری (پیاده راه اسفیریس، منطقه نمونه گردشگری شورابیل و... از جمله نقاط قوت شهر اردبیل است که در صورت توجه مسئولین و سیاست‌گذاران شهری می‌تواند زمینه‌ساز شهر شاد در اردبیل باشد.

همچنین نتایج مطالعه حاضر در مقایسه مناطق نشان داد در بین مناطق شهر اردبیل از منظر برخورداری از شاخص‌های شهر شاد نابرابری وجود دارد. به طوری که منطقه دو با بیشترین میزان برخورداری از شاخص‌های شهر شاد در رتبه اول، منطقه یک در رتبه دوم، منطقه سه در رتبه سوم، منطقه چهار در رتبه چهارم و نهایتاً منطقه پنج در رتبه آخر قرار گرفتند. در مجموع می‌توان گفت که اختلاف بین مناطق وجود دارد، به این دلیل که بعضی از مناطق نزدیک به مرکز شهر واقع شده و به امکانات و خدمات دسترسی بیشتری دارند، همین امر باعث می‌شود که ساکنین این مناطق احساس رضایت بیشتری داشته باشند (همانند منطقه یک به دلیل وجود پیاده راه اسفیریس، بازار مرکزی و... یا منطقه دو به دلیل وجود شورابیل) اما مناطق و محلات دیگر به دلیل دوری از امکانات و خدمات از تسهیلات و امکانات کمتری نسبت به محله‌های مرکزی برخوردار بوده و در نتیجه سطح رضایت آن‌ها از شاخص‌های شهر شاد پایین‌تر است.

نتایج این پژوهش با پژوهش فرهنگندی مهربانی ۱۳۹۷ ارزیابی میزان تحقق‌پذیری شاخص‌های شهر شاد در شهر ارومیه، زنگی‌آبادی و میرزایی ۱۳۹۹ تبیین عوامل مؤثر بر دستیابی به شهر شاد در کلان‌شهر شیراز، شهبازی و همکاران ۱۳۹۹ ارزیابی و تحلیل مؤلفه‌های شهر شاد در شهرهای دارای سابقه مصیبت عظیم در شهر بم، نوریان و همکاران ۱۳۹۹ بررسی ابعاد و راهبردهای شهر شاد در محله‌های مشهد همسو است و نشان‌دهنده این

است نارضایتی از شاخص‌های شهر شاد و در حد مطلوب و ایده‌آل نبودن پدیده‌ای است که مناطق دیگر هم با آن درگیر هستند. در پایان راهکارهایی جهت بهبود وضعیت شاخص‌های شهر شاد در شهر اردبیل ارائه می‌شود:

- ایجاد پارک‌های ورزشی، افزایش یافتن پارک و فضای سبز، استفاده از رنگ‌های طبیعی و شاد در محیط‌ها و فضاهای شهر، افزایش مسیرهای دوچرخه‌سواری و پیاده‌روی که باعث پویایی و سرزندگی فضای شهر می‌شود، افزایش کافه‌ها و رستوران‌ها در محیط‌ها و فضاهای روباز که در شادی مردم و ارتباطات اجتماعی شهروندان تأثیر زیادی دارد، تنوع در مبلمان شهری، ایجاد ساختمان‌های همگون و متناسب از نظر رنگ، مصالح و شکل، ایجاد نورپردازی‌های زیبا و مدرن در شب، توزیع مناسب امکانات و خدمات در قسمت‌های مختلف شهر که نابرابری در تقسیم آن باعث کاهش شادی شهروندان می‌شود.

منابع

- افشانی، سید علیرضا. (۱۳۹۴)، «بررسی میزان نشاط اجتماعی در بین جوانان یزدی و عوامل مرتبط با آن، مجله تحلیل اجتماعی»، دوره ۷، شماره ۲: ۱-۲۷.
- اورکی، پریوش؛ رضایی، محمدرضا؛ مبارکی، محمد و اکبریان رونیزی، سعید رضا. (۱۳۹۸)، «تحلیل فضایی عوامل مؤثر بر شهر شاد از نگاه شهروندان مطالعه موردی: شهر یزد»، فصلنامه شهر پایدار، دوره ۲، شماره ۳: ۱۹-۳۹.
- اورکی، پریوش؛ رضایی، محمدرضا و مبارکی، محمد. (۱۴۰۱)، «تأثیر ارتقای مؤلفه‌های شهر شاد در توسعه گردشگری شهر یزد، فصلنامه علمی - پژوهشی گردشگری و توسعه»، دوره ۱۱، شماره ۱: ۸۷-۱۰۴.
- جمینی، داوود؛ جمشیدی، علیرضا و اسمعیلی، زهرا. (۱۴۰۰)، «بررسی و تحلیل وضعیت شهر شاد و شناسایی تعیین‌کننده‌های آن در فضاهای کوچک شهری (مطالعه موردی: شهر روانسر)»، فصلنامه سیاست‌گذاری محیط شهری، دوره ۱، شماره ۴: ۱۵-۲۸.
- حکمت‌نیا، حسن؛ موسوی، میر نجف؛ رسولی، محمد و سعید پور، شراره. (۱۴۰۰)، «تحلیل سناریوهای مؤثر بر تحقق‌پذیری مؤلفه‌های شهر شاد (مطالعه موردی: شهر ارومیه)»، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، سال نوزدهم، شماره ۱، شماره پیاپی ۳۶: ۲۳۵-۲۶۲.
- حاتمی، یاسر. (۱۳۹۹)، «خیابانی به نام خیابان شاد، نقطه‌ای برای رسیدن به شهر شاد»، مطالعات محیطی هفت حصار، شماره سی و سوم، سال نهم: ۱۲۵-۱۴۰.
- دنیائی، علیرضا؛ صراف، امیر پویا و احمدی، حسن. (۱۳۹۹)، «ارائه الگوریتم تکاملی هیبریدی نوین در بهینه‌سازی بهره‌برداری از مخزن بر اساس تکنیک نوین ارزیابی مبتنی بر فاصله ترکیبی (CODAS)»، نشریه پژوهش‌های حفاظت آب‌و خاک، دوره ۲۷، شماره ۵: ۱-۲۳.
- رمضان‌نیا، هما و حسنی، کیانوش. (۱۴۰۰)، «ارائه مدل کاربردی طراحی فضاهای شهری زیست‌پذیر شاد با رویکرد ارتقای کیفیت زندگی در محله تجریش»، مجله علمی پژوهش‌های معماری نوین، دوره اول، شماره ۲: ۶۳-۸۳.
- رحیمی نژاد، عباس و رحیمی جعفری، محبوبه. (۱۳۸۵)، «رابطه سبک‌های هویت با بهزیستی فضیلت طلبانه و لذت‌گرایانه با نقش واسطه‌ای تعهد»، روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، سال هفتم، شماره ۲۵: ۸۳-۱۰۰.

تبیین شهر شاد از منظر شهروندان شهر اردبیل، جهانی و محمدی | ۳۴۷

- رضا علی، منصور؛ نظری، ولی‌اله؛ غلامی، محمد و صمدیا، مریم. (۱۴۰۰)، «بررسی عوامل اثرگذار در ایجاد شهر شاد. نمونه موردی: شهر همدان»، *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، دوره ۱۱، شماره ۳۹: ۱۶۷-۱۸۲.

- زنگی‌آبادی، علی و میرزایی، سارا. (۱۳۹۹)، «تبیین عوامل مؤثر بر دستیابی به شهر شاد در کلان‌شهر شیراز»، *برنامه‌ریزی و آمایش فضا*، دوره ۲۴، شماره ۳: ۶۵-۱۰۲.

- زارع تکرکوک، غزاله. (۱۳۹۸)، ارزیابی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر افزایش سرزندگی در محلات شهری به‌منظور ارائه راهبردهای برنامه‌ریزی برای شهر شاد (نمونه موردی منطقه یک و دوازده مشهد)، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشت مهندسی شهرسازی*، موسسه آموزش عالی خاوران.

- سحر، مهرنوش و مرتضایی، گلناز. (۱۴۰۰)، «تدوین الگوی مفهومی مراکز شهری شاد با تأکید بر تجارب موفق جهانی»، *معمارشناسی*، سال سوم، شماره ۱۸: ۱-۱۰.

- شریعت، فرشاد. (۱۳۸۲)، «تحول جامعه مدنی در اندیشه سیاسی غرب (۵) هابز؛ قدرت فرد و آزادی دولت»، *مجله اطلاعات سیاسی-اقتصادی*، شماره ۱۸۷-۱۸۸: ۷۰-۸۱.

- شهبازی، امیر حمزه؛ سرگزی، زینب و غنی‌زاده قاسم‌آبادی، هادی. (۱۳۹۹)، «ارزیابی و تحلیل مؤلفه‌های شهر شاد در شهرهای دارای سابقه مصیبت عظیم پژوهش موردی: شهر بم»، *فصلنامه علمی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، سال ۱۱، شماره پیاپی ۴۱: ۵۳-۶۴.

- فرهنگ‌مندی مهربانی، شبنم. (۱۳۹۷)، ارزیابی میزان تحقق‌پذیری شاخص‌های شهر شاد (نمونه موردی: شهر ارومیه)، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی شهری*، دانشگاه ارومیه.

- کنعانپور، عبدالله و معصومی، محمدتقی. (۱۴۰۰)، «واکاوی عدالت فضایی در تخصیص کاربری‌های اراضی شهری (مطالعه موردی: مناطق پنج‌گانه شهر اردبیل)»، *پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری*، دوره ۹، شماره ۳: ۶۳۷-۶۶۲.

- کیانی فیض‌آبادی، مجتبی. (۱۳۹۵)، ارزیابی پایداری اجتماعی محلات شهری با تأکید بر ابعاد فرم نمونه موردی: محله نارمک تهران، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشت برنامه‌ریزی شهری*، دانشگاه تربیت مدرس.

- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵)، (www.amar.org.ir).

- موسی‌زاده، سید علی و محمدی، مریم. (۱۳۹۷)، «بازشناسی عوامل مؤثر بر ارتقا کیفیت شادمانی در فضای شهری با بهره‌گیری از اصول رویکرد شهر شاد نمونه موردی: خیابان چهارباغ عباسی اصفهان»، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره ۱۰، شماره ۳۷: ۲۵-۱.

- موسی‌زاده، سید علی. (۱۳۹۶)، ارتقا سرزندگی فضاهای شهری با رویکرد شهر شاد به‌منظور ارتقا سلامت روان استفاده‌کنندگان نمونه موردی: خیابان چهارباغ عباسی اصفهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشت طراحی شهری، پردیس بین‌الملل فارابی، دانشگاه هنر.

- محمدی، علیرضا. (۱۳۸۵)، «شادی در لیبرالیسم»، مجله پرسمان، شماره ۴۳.

- نباتی مقدم، صادق. (۱۳۹۲)، بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی جوانان شهر اردبیل، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشت علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال.

- نوریان، فرشاد؛ قاضی، رضا و عبدالله پور، سجاد (۱۳۹۹)، ابعاد و راهبردهای شهرشاد در محله‌های مشهد مطالعه موردی: محله طبرسی و محله فارغ‌التحصیلان، مطالعات شهری، دوره ۹، شماره ۳۶: ۱۰۱-۱۱۶.

- Bravo, Luisa. (2012). "Public spaces and urban beauty. The pursuit of happiness in the contemporary European city". In *European Symposium on Research in Architecture and Urban Design, University of Oporto*, 12-15.
- Gundelach, Peter and Kreiner, Soven. (2004). "Happiness and Life Satisfaction in Advanced European Countries". *Cross-Cultural Research*, 38, 386-359.
- Jain, Trilok Kumar. (2019). *Concept of Happy City: The Smart Cities of the Future*. Available at SSRN 3314531.
- Krekel, Christian, Kolbe, Jens & Wüstemann, Henry. (2016). "The greener, the happier? The effect of urban land use on residential well-being". *Ecological Economics*, (121), 117-127.
- Li Ben, Lu Yi. (2009). "Happiness and Development: The Effect of Mental Well-being on Economic Growth", *Conference on Improving the Human Destiny*, 11-12 June, Hong Kong, Lingnan University, 1- 17.
- Leyden, Kevin M., Abraham Goldberg, and Philip Michelbach. (2011). "Understanding the pursuit of happiness in ten major cities". *Urban affairs review*, 47(6), 861-888.
- Montgomery, Charles. (2013). *Happy city: transforming our lives through urban design*. macmillan.

- Soria, Karol Yañez, Monica Ribeiro Palacios, and Claudia Abigail Morales Gome. (2019). "Governance and policy limitations for sustainable urban land planning: The case of Mexico". *Journal of Environmental Management*, 259, 1-9.

استناد به این مقاله: جهانی دولت‌آباد، اسماعیل و محمدی، چنور . (۱۴۰۲). تبیین شهر شاد از منظر شهروندان شهر اردبیل. فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۱۵(۵۴)، ۳۱۷-۳۴۸.

Social Development and Welfare Planning Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.